

Напрямок конференції: *компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти*

УДК 373.3/.5.016:81-028.31

Огарь Юлія Віталіївна,

аспірант кафедри української мови

Інституту філології

Київського університету імені Бориса Грінченка

ЕСЕ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЛІЦЕЮ

У статті узагальнено педагогічний досвід та подано комплекс порад щодо написання завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (власного висловлення) зі зразками справжніх учнівських творів.

Ключові слова: *есе; завдання відкритої форми; ЗНО; ліцей; мовленнєва компетентність; узагальнення і систематизація знань.*

Навчання української мови учнів ліцею зосереджується на узагальненні й систематизації знань, умінь і навичок, здобутих в основній школі, формуванні ряду ключових та предметних компетентностей. Написання випускниками зовнішнього незалежного оцінювання передбачає не лише тестовий формат, але й завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (власного висловлення) (рис. 1). На думку М. Пентилюк, «мовленнєва компетентність – складник комунікативної компетентності; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності [3, 177]».

Рис. 1. Розподіл балів за виконання завдань тестового зошита з української мови і літератури (ЗНО)

Питання методики написання есе досліджували М. Балаклицький, О. Глазова, Н. Голуб, О. Горошкіна, Н. Дика, Г. Клочек, М. Пентилюк, Г. Шелехова, К. Шендеровський. Практичні поради педагогам містять статті й посібники вчителів Л. Тимощук, Г. Жукової, І. Голодюк та ін. [2, 78]

Якісне виконання тестів забезпечує лише 180 балів з 200. Власне висловлення — це 20 балів, які суттєво вплинуть не лише на результат загалом, але й на ДПА зокрема (рис.2).

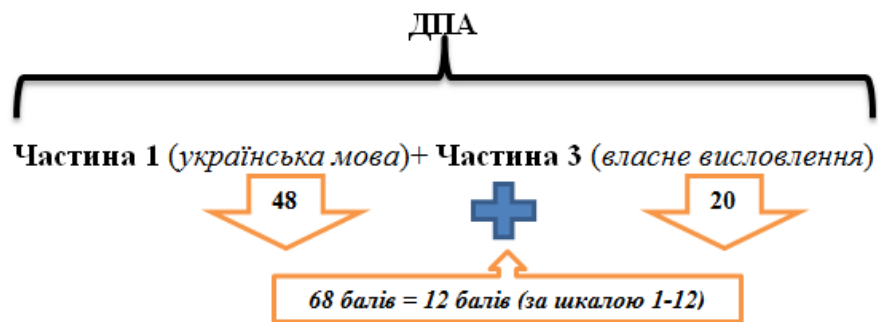
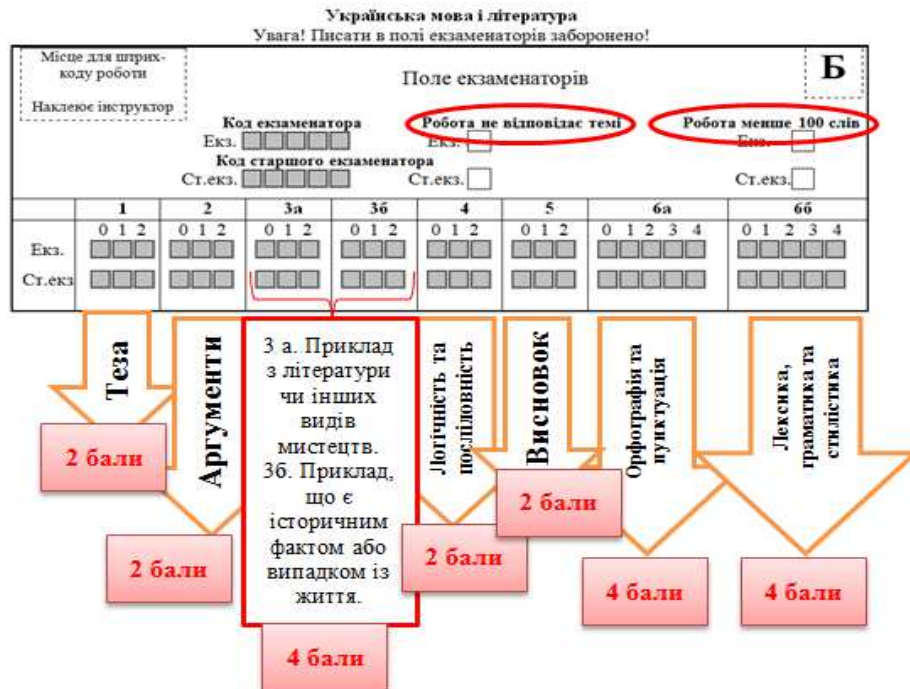

Рис. 2. Розподіл балів за виконання завдань тестового зошита з української мови (ДПА)

Вашій увазі пропонується комплекс порад щодо написання завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (власного висловлення) зі зразками справжніх учнівських творів.

Порада №1. Щоб підготуватися до власного висловлення якісно, необхідно знати структуру, чіткі вимоги та критерії оцінювання власного висловлення. Почнемо у зворотному напрямку, адже нас цікавлять бали!

Критерії оцінювання власного висловлення

Якщо робота не відповідає темі, її оцінюють у «0» балів, робота менше 100 слів — «0» балів.

Детальніше з критеріями можна ознайомитися — (http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Ukr_mova-ZNO_2019-VV_Schema-otsinyuvannya-na-sajt.pdf) [1,4].

Порада №2. Уважно прочитайте **ТЕКСТ** та дайте відповідь на **ПИТАННЯ**.

Прочитайте наведений текст.

Основну частину свого часу людина витрачає на виконання соціальних обов'язків — трудових, навчальних, сімейних тощо. Тому, коли видається вільна хвилинка, багато хто просто байдикує, наприклад бездумно перемикає телеканали або безцільно блукає просторами «світової паутини», забуваючи, що час життя невпинно спливає.

Викладіть Ваш погляд на проблему:

Як можна з користю проводити вільний час, щоб потім не жалкувати за марно втраченими цінними хвилинами життя?

Дайте відповідь на питання: «Як можна з користю проводити вільний час, щоб потім не жалкувати за марно втраченими цінними хвилинами життя?»

Що робити, якщо немає питання, а є лише стверджувальне речення?

Наприклад, викладіть погляд на проблему: **Людина — коваль своєї долі**. Від цього Ваш твір не має змінювати структуру. Ви маєте погодитися або спростувати наведену думку.

Порада №3. Зразкові твори (приклади власного висловлення) в Інтернеті чи збірнику зазвичай штучні та відредаговані майстрами слова з багаторічним досвідом викладання. Тому структуру власного висловлення будемо розглядати на прикладі учнівського твору.

Викладіть погляд на проблему: **Людина — коваль своєї долі**.

1. Теза

На мою думку, ця тема завжди була і буде актуальною, і я з нею безумовно погоджуюся. Люди часто звинувачують «долю» у своїх невдачах і поразках. Але якщо проаналізувати проблеми багатьох, то можна помітити, що тільки вони винні в тому, чого не досягли. Так само і з щастям, саме людина — коваль своєї долі.

Коментар: теза має містити мовні кліше (на мою думку, я вважаю тощо). Теза — це відповідь, яку ви ще маєте обґрунтувати в аргументах, навести до них приклади та зробити висновки. Отже, це той каркас, від якого залежать Ваші 20 балів. Зауважте, вона не має бути однозначною, бо аргументи не мають бути синонімічними переказами однієї думки. Тому перше речення тези — це ваша згода/незгода з думкою, друге речення ви розкриватимете в аргументі №1, третє — аргумент №2.

2. Аргументи (1)

По-перше, як я вже зазначив, інколи люди звинувачують свою долю через те, що в них щось не виходить. Насправді ж, вони заслуговували на це.

Коментар: аргумент — це доказ власної думки, яку ми наводимо в тезі. Учасник може використовувати мовні конструкції на зразок «тому що», «це доводить», «свідченням цього є», «доказом цього може бути». Аргумент, наведений вище, містить незначні похибки. Спробуйте його відредагувати:

3 а. Приклад з літератури чи інших видів мистецтв.

Яскравим прикладом може слугувати головна героїня **Тараса Григоровича Шевченка Катерина** з однойменної **поеми**. Коли вагітну дівчину кидає москаль, усі почали сміятися з неї та зневажати, навіть рідна мати відцуралася її. Вона все звинувачувала навкруги, але проблема

крилася лише в ній. Адже всі попереджали бідолашну, чим це може закінчитися.

Коментар: Учасник має використовувати мовні кліше «наприклад...», «(яскравим) прикладом може слугувати...», «не можна не згадати...», далі:

- проблема;
- автор твору, назва твору, жанр;
- художній образ (герой), через який розкрита проблема;
- цитата з твору (за бажанням учасника).

2. Аргументи (2)

По-друге, я часто чую від батька таку фразу: «Сильний шукає можливості, а слабкий — причини». Цей афоризм є дуже влучним, бо сильна людина самостійно «гне свою лінію».

Зб. Приклад, що є історичним фактом або випадком із життя.

У мене є старший брат, який жив у квартирі з нами до двадцяти років. Він не хотів працювати і вимагав гроші від батька. Одного разу його перестали спонсорувати, і Андрій не мав можливості «жити красиво». Перші роки брат звинувачував батька, але через декілька років зрозумів, що йому бажали тільки добра. За три роки з юного хлопця, котрий жив за рахунок батьків, він перетворився на велику людину. Зараз брат спокійно може забезпечити комфортне життя собі та майбутній родині.

Коментар: більшість буде наводити приклад з життя. Головна умова — нештучність. Це як приклад з літератури, тільки головним героєм є ваша подруга, брат, сестра, тато чи мама. Приклад з історії чи суспільно-

політичного життя переконливіший, однак може містити фактичні помилки, які не підвищать бал.

4. Логічність і послідовність.

Коментар: у власному висловленні має бути щонайменше 4 абзаци, кожен з яких починається мовними кліше: «я вважаю», «по-перше», «по-друге», «отже» (або «на мою думку», «з одного боку», «з іншого боку», «таким чином»). Не змінюйте місцями приклади з літератури чи життя, дотримуйтеся чіткої структури, і вас чекає гідний бал.

5. Висновок.

Отже, кожен сам творець власної долі. Ніхто не завадить тобі досягти великих успіхів, якщо ти будеш багато працювати. Так само й в прірву ніхто тебе не може затягнути, окрім самого себе.

Коментар: висновок має відповідати тезі й органічно впливати з аргументів і прикладів. Перше речення загальний висновок, друге — до першого аргументу, третє — до другого.

Порада №4. Вдома потренуйтеся разом з уявною схемою. Адже структура — це 12 балів з 20.

Порада №5. Пишіть твори з перервою в один день. Не соромтеся звертатися до вчителя за порадою. Ви маєте до ЗНО «виписатися» та зрозуміти ваші типові помилки, щоб мати змогу їх уникнути на справжньому тестуванні.

Порада №6. Пишіть власне висловлення останнім на реальному ЗНО. Поясню чому! Найскладнішою є частина №1 (українська мова). Вона забере найбільшу частину вашого часу. Виконуючи частину №2 (українська література), ви відпочинете й надихнетеся на приклад з літератури.

Порада №7. У вас є чернетка! Вам достатньо 30 хвилин, щоб написати якісний твір. 15 хвилин на те, щоб переписати. Дотримуйтеся правил переносу слів, використовуйте лише ті слова та конструкції речень, у правильності яких ви впевнені.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в комплексній підготовці порад щодо підготовки до тестової складової ЗНО (українська мова) з рівневою градацією, передбаченою на 2021 рік.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. М., Дідух Т. І., Чукіна В. Ф. Українська мова та література: Власні висловлення: Рекомендації щодо написання власного висловлення. Критерії оцінювання. Зразки власних висловлень. К.: Грамота, 2018. 96 с.
2. Дика Н. М., Глазова О. П. Есе як актуальний вид навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови. Інноваційна педагогіка. №7. 2018. с. 78-83.
3. Словник-довідник з української лінгводидактики. Кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. К. : Ленвіт, 2015. – 320 с.
4. Схема оцінювання завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю з української мови і літератури 2019 року (основна сесія) – Режим доступу: http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Ukr_mova-ZNO_2019-VV_Schema-otsinyuvannya-na-sajt.pdf (дата звернення: 04.06.2019).